

درس خارج فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فیما یحرم علی الجنب

موضوع جزئی: حکم دخول جنب در مشاهد مشرفه

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

تاریخ: ۲۵ اسفند ۱۳۹۹

مصادف با: ۱ شعبان ۱۴۴۲

جلسه: ۸۷

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

بحث در روایاتی بود که در رابطه با حرمت دخول جنب در مشاهد مشرفه به آنها استناد شده است. در این رابطه به چهار روایت اشاره شد. عرض شد که استناد به این روایات بر مدعا (حرمت توقف جنب در مشاهد مشرفه) تمام نیست زیرا روایت سوم (روایت مفید) و روایت چهارم (روایت حمیری) از حیث سند ضعیف‌اند و مرسله می‌باشند و روایت اول (صحیح محمد بن حسن صفار) و روایت دوم (روایت جابر جعفی) از حیث دلالت مشکل دارند و دلالت این دو روایت تمام نیست که توضیح آن در جلسه گذشته بیان شد.

اگر از مشکل سندی و دلالتی روایات مذکور، صرف نظر شود و گفته شود که دخول جنب در بیوت انبیاء (ع) و ائمه (ع) حرام است و ظاهر این عنوان، یعنی ظاهر از عنوان بیت انبیاء (ع) و بیت اولاد انبیاء (ع) که ائمه معصومین (ع) می‌باشند، این است که بیت، مضاف و منتسب به انبیاء (ع) و فرزندان آنان به صورت بالفعل باشد، یعنی گفته شود که شخص به خانه پیامبر (ص) یا امام (ع) داخل شد و به تعبیر روشن‌تر، اضافه، اضافه ظرفیه باشد، یعنی خانه، ظرف وجود پیامبران (ع) و اولاد آنان به صورت بالفعل باشد و اضافه ملکیه به تنهایی کفایت نمی‌کند و مشاهد مشرفه این‌گونه نیستند، بلکه اضافه مشاهد مشرفه به امام (ع)، اضافه ملکیه است، اما ظرف برای وجود امام (ع) نیست، مثل اینکه اگر امام (ع) خانه‌ای داشته باشد و آن را به دیگری اجاره بدهد، نمی‌توان گفت که چون آن خانه متعلق به امام (ع) است، شخص جنب حق ندارد که در آن خانه داخل شود، بلکه ورود شخص جنب به خانه‌ای حرام است که ظرف برای وجود بالفعل امام (ع) باشد. بنابراین، اضافه ملکیت به تنهایی برای حکم به حرمت دخول جنب کفایت نمی‌کند، بلکه اضافه باید اضافه ظرفیه باشد و مراد از بیت، ظرف وجود امام (ع) باشد، یعنی امام (ع)، بالفعل در آن خانه باشد که در این صورت می‌توان گفت که ورود جنب به آن خانه حرام است و این حرمت به خاطر وجود بالفعل امام (ع) در آن خانه است و به صرف اینکه خانه متعلق به امام (ع) است، نمی‌توان به حرمت ورود حکم کرد لذا در داستان اعرابی که در روایت دوم (روایت جابر جعفی) به آن اشاره شده است، امام سجاد (ع) به آن شخص اعرابی فرموده است: «يَا أَعْرَابِيُّ أَمَا تَسْتَحْيِي تَدْخُلُ إِلَى إِمَامِكَ وَأَنْتَ جُنُبٌ» و از این تعبیر استفاده می‌شود که دخول جنب بر خود امام (ع) حرام است. اکنون سؤال این است که آیا دخول در مشاهد مشرفه، دخول بر امام (ع) شمرده می‌شود؟ که ممکن است که گفته شود که حکم حرمت دخول جنب بر امام (ع)، مشاهد مشرفه را شامل نمی‌شود چون مشاهد مشرفه ظرف وجود امام معصوم (ع) نیست، بلکه ظرف برای زیارت و عبادت است.

پس علاوه بر اینکه روایاتی که به آنها استناد شده است مشکل سندی یا دلالتی دارند، عرض می‌شود که بر فرض اینکه از ضعف سندی و دلالتی روایات مذکور، صرف نظر شود، باز هم مدعا ثابت نمی‌شود چون آنچه که روایات بر آن دلالت دارند، حرمت

دخول جنب در بیوت انبیاء (ع) و فرزندان آنان است و مشاهد مشرفه را شامل نمی‌شود چون مشاهد مشرفه ظرف برای وجود بالفعل انبیاء (ع) و فرزندان آنان نیستند، بلکه مشاهده مشرفه ظرف برای زیارت انبیاء (ع) و فرزندان آنان و عبادت است.

سؤال: مشاهد مشرفه، بیوتی هستند که ائمه (ع) در آن دفن شده‌اند لذا چون ائمه (ع) در این اماکن دفن شده‌اند، ظرف وجود امام (ع) می‌باشند و از سوی دیگر، حیات و ممات ائمه (ع) یکی است، بنابراین مشاهد مشرفه نیز ظرف وجود امام (ع) می‌باشند، در نتیجه دخول جنب در این اماکن نیز حرام است.

پاسخ: درست است که حیات و ممات ائمه (ع) یکی است، لکن حکم حرمت دخول جنب بر ائمه (ع)، مکانی را که ائمه (ع) در آن دفن شده‌اند شامل نمی‌شود چون بیت، به خاطر وجود امام (ع)، به صورت اضافه ظرفیه، مضاف به آنان نیست و تنها سخنی که می‌توان گفت این است که مشاهده مشرفه، خانه‌ای است که قبر امام (ع) در آن قرار دارد، اما ظرف برای وجود امام (ع) نیست، در نتیجه اخبار نیز بر حرمت دخول جنب در مشاهد مشرفه دلالت ندارند، به خصوص اینکه در بعضی از روایات، شخصی که بر امام (ع) وارد شده است، جنب از حرام یا جنب از طریق استمناء نبوده است و احتمال دارد که منع امام (ع) در روایات، ناظر به حرمت دخول جنبی باشد که از راه حرام جنب نشده است و ناظر به مطلق جنب نباشد، بنابراین اخبار نیز بر حرمت دخول جنب در مشاهد مشرفه دلالت ندارند چون در بعضی از روایات، مثل روایت دوم (روایت جابر جعفی)، شخص از راه حرام جنب شده بوده است و منع امام (ع) از دخول، به این خاطر بوده است که جنابت از راه حرام محقق شده است، بنابراین نمی‌توان به حرمت دخول مطلق جنب حکم کرد، ولی با همه این اوصاف نمی‌توان به جواز دخول جنب در مشاهد مشرفه جزم پیدا کرد چون عده‌ای به حرمت دخول جنب در مشاهد مشرفه قائل شده‌اند.

سؤال: بر فرض حکم به حرمت دخول جنب در مشاهد مشرفه، محدوده دخولی که حرام است، چه محدوده‌ای است؟

پاسخ: محدوده‌ای که بر جنب حرام است که در آن داخل شود، محلی است که قبر امام (ع) در آن قرار دارد و شامل رواق‌ها نمی‌شود چون عنوان بیتهای که امام (ع) در آن مدفون است بر رواق‌ها صدق نمی‌کند.

سؤال: اگر پذیرفته شود که اخباری که در رابطه با حرمت دخول جنب بر امام (ع) به آنها استناد شده است، مشکلی ندارند و استناد به آنها تمام است و بر حرمت دخول جنب در بیوت انبیاء (ع) و اولاد آنان دلالت دارند و دخول در این بیوت، عنوان مبعوضیت و محرم بودن را دارند و حکم مسجدین [مسجد الحرام و مسجد النبی (ص)] را دارند که هم مکث در آنها حرام است و هم دخول در آنها حرام می‌باشد، سؤال این است که آیا مشاهد مشرفه نیز حکم مسجدین را دارند که هم مکث در آنها حرام است و هم دخول در آنها حرام است یا حکم سایر مساجد را دارد که فقط توقف در آنها حرام است؟

مرحوم صاحب حدائق (ره) فرموده است که منع امام (ع) نسبت به ابوبصیر که در بعضی از روایات آمده است، شاید مستند به علم امام (ع) باشد، یعنی امام (ع) می‌دانسته است که ابوبصیر با حالت جنابت نزد ایشان مکث و توقف می‌کند و علم خارجی به توقف فرد جنب، مقتضی حکم به حرمت به نحو مطلق نیست که هم شامل مکث شود و هم دخول را شامل شود بنابراین، در صورت قول به حرمت دخول جنب در مشاهد مشرفه، حکم مسجدین را پیدا نمی‌کند که دخول در آنان را نیز شامل شود، بلکه فقط مکث در مشاهد مشرفه با حالت جنابت حرام است.

سؤال: اگر دخول جنب در مشاهد مشرفه موجب هتک حرمت شود، حکم چیست؟ یعنی اگر ادله دال بر حرمت دخول جنب در مشاهد مشرفه کنار گذاشته شوند و گفته شود که دخول جنب در مشاهد مشرفه موجب هتک حرمت می‌شود حکم چیست؟

پاسخ: اگر دخول جنب در مشاهد مشرفه موجب هتک حرمت آن اماکن شود، دخول جنب در این اماکن حرام است، اعم از اینکه روایات متقدمه تمام باشند یا تمام نباشند چون حرمت دخول از باب هتک حرمت است، بعضی حتی پا را از این فراتر نهاده و گفته‌اند که اگر عنوان هتک محقق شود، حرمت هتک مشاهد مشرفه از هتک مساجد اعظم است چون مشاهد مشرفه هم عنوان معبد بودن و محل نماز را دارند و هم عنوان مزار و محل زیارت را دارند لذا حرمت آن شدیدتر است.

الرابع: الدخول فی المساجد بقصد وضع شیء فیها، بل مطلق الوضع فیها و إن کان من الخارج أو فی حال العبور^۱.

به نظر مرحوم سید (ره)، چهارمین مورد از مواردی که بر جنب حرام است دخول در مساجد به قصد گذاشتن چیزی در مسجد است، بلکه مطلق گذاشتن چیزی در مسجد بر جنب حرام است، هرچند که از خارج، چیزی را در مسجد بگذارد یا در حال عبور، چیزی در مسجد بگذارد.

همان‌گونه که قبلاً گفته شد، گذاشتن چیزی در مسجد با حال جنابت، حرام است و دلیل آن، حرمت دخول جنب در مسجد نیست تا گفته شود که اگر شخص داخل در مسجد نشود، گذاشتن چیزی از طرف جنب در مسجد اشکال ندارد، بلکه خود گذاشتن چیزی در مسجد از طرف شخص جنب، حرام است، اعم از اینکه آن گذاشتن، همراه با دخول در مسجد باشد یا اینکه شخص جنب داخل مسجد نشود، بلکه از خارج مسجد، شیء مورد نظر را در مسجد بگذارد، بنابراین اگر شخص جنب چیزی را در مسجد بگذارد کار حرام انجام داده است، هرچند که خودش داخل مسجد نشده باشد و اگر داخل مسجد شود و چیزی را در مسجد بگذارد دو حرام مرتکب شده است؛ یکی گذاشتن چیزی در مسجد است و دیگری دخول خود شخص جنب در مسجد است.

اما اخذ چیزی از مسجد بر جنب حرام نیست، یعنی شخص جنب می‌تواند چیزی را از مسجد بردارد، ولی نمی‌تواند چیزی را در مسجد بگذارد. فارق بین گذاشتن چیزی در مسجد و اخذ چیزی از مسجد از طرف شخص جنب؛ به این نحو که اخذ شیء از مسجد بر جنب جایز است ولی گذاشتن شیء در مسجد بر جنب حرام است^۲، روایاتی است که در این رابطه وارد شده‌اند که روایت ذیل از آن جمله است؛

عَنْ زُرَّارَةَ وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع)؛ قَالَ: «الْحَائِضُ وَالْجُنْبُ لَا يَدْخُلَانِ الْمَسْجِدَ إِلَّا مُجْتَازَيْنِ» إِلَى أَنْ قَالَ: «وَيَأْخُذَانِ مِنَ الْمَسْجِدِ وَلَا يَضَعَانِ فِيهِ شَيْئاً»، قَالَ زُرَّارَةُ: قُلْتُ لَهُ: فَمَا بَالُهُمَا يَأْخُذَانِ مِنْهُ وَلَا يَضَعَانِ فِيهِ؟ قَالَ: «لَا نَهْمَا لَا يَقْدِرَانِ عَلَى اخْتِذَا مَا فِيهِ إِلَّا مِنْهُ وَيَقْدِرَانِ عَلَى وَضْعِ مَا بِيَدِهِمَا فِي غَيْرِهِ»^۳.

توضیح روایت مذکور، ان‌شاءالله، در جلسه آینده بیان خواهد شد.

«الحمد لله رب العالمين»

۱. سید محمدکاظم، طباطبائی یزدی، العروة الوثقی، ج ۱، ص ۲۸۶.

۲. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۱۷، ص ۲۱۳، ح ۲.